

Konrad Pawłowski

Kolejny wzrost napięcia w stosunkach między Serbią i Kosowem wokół północnego Kosowa: wzajemne oskarżenia i niebezpieczne manifestacje (cz. 4)

W ciągu ostatnich dni doszło do ponownej eskalacji napięcia w północnym Kosowie. Lokalni Serbowie uniemożliwili bowiem rozpoczęcie prac komisji wyborczych, powołanych przez władze Kosowa w celu przeprowadzenia zapowiedzianych na 18 grudnia 2022 r. nadzwyczajnych wyborów lokalnych w czterech gminach północnego Kosowa. Od 10 grudnia Serbowie blokują również część dróg w północnym Kosowie, a powstałych w ten sposób blokad drogowych pilnuje kilkaset osób. Na mocy decyzji władz w Prisztinie przejścia graniczne w Brnjaku i Jarinje pozostają zamknięte dla ruchu samochodowego i osobowego. Sytuacja na północy Kosowa jest stabilna, ale jest jednocześnie napięta i podatna na niebezpieczne prowokacje. W kilku przypadkach nieznani sprawcy strzelali również w stronę funkcjonariuszy Kosovo Police. W tej sytuacji kluczowym czynnikiem stabilizacji pozostaje personel EULEX i KFOR, obecny w północnym Kosowie.

Incydenty w północnym Kosowie. Na przestrzeni ostatniego tygodnia doszło do wydarzeń, które ponownie wywołały zaniepokojenie społeczności międzynarodowej. 6 grudnia 2022 r. – w ramach przygotowań do zaplanowanych na 18 grudnia 2022 r. nadzwyczajnych wyborów lokalnych w czterech gminach północnego Kosowa – nowo wybrani przez władze w Prisztinie przedstawiciele komisji wyborczych w asyście policjantów z Kosovo Police udali się do lokali gminnych komisji wyborczych w Zubin Potoku i północnej Mitrovicy w celu rozpoczęcia procesu organizacji zbliżającego się głosowania (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 727](#)). Wskutek aktywnego sprzeciwu ze strony kilkuset zgromadzonych Serbów dostęp do pomieszczeń gminnej komisji wyborczej w Zubin Potoku okazał się jednak niemożliwy, a przybyli członkowie komisji zostali *de facto* zmuszeni do „odwrotu”. Kilkuset Serbów zgromadziło się także w pobliżu lokalu gminnej komisji wyborczej w północnej Mitrovicy. Doszło tu także do eskalacji protestu, ponieważ zamaskowani sprawcy wrzucili dwa granaty do lokalu komisji (jeden z ładunków nie eksplodował), co skutkowało częściową dewastacją pomieszczenia. Tego dnia w kilku miejscach w północnym Kosowie – tak jak zwykle w sytuacjach uznawanych przez Serbów z północy za kryzysowe – słychać było syreny alarmowe i oddawane na postrach wystrzały. W wyniku powyższych incydentów nikt nie odniósł obrażeń.

W celu ustabilizowania sytuacji i podniesienia poziomu bezpieczeństwa – oraz zapewne także zademonstrowania swej sprawczości – władze Kosowa zdecydowały o skierowaniu na północ kilkuset (ok. 100-200) dodatkowych funkcjonariuszy Kosovo Police¹. 8 grudnia ok. godz. 21.00 zostali oni rozmieszczeni w północnej Mitrovicy w trzech lokacjach wieloetnicznych, gdzie obok dominujących w tej części miasta kosowskich Serbów mieszkają także osoby narodowości albańskiej i boszniackiej. Rankiem 9 grudnia większość z tych policjantów została wycofana, wzmocniono jednak dozór obiektu komisji wyborczej w północnej Mitrovicy. Jakkolwiek kilkugodzinne rozmieszczenie dodatkowych sił Kosovo Police w podzielonym mieście przebiegło w spokojnej atmosferze, w nocy doszło jednak do incydentu we wsi Srbovac w gminie Zvečan, gdzie ostrzelano zwykły patrol Kosovo Police. W wyniku zajścia lekko ranny został jeden z kosowskich policjantów. O napiętej atmosferze świadczy fakt, że rano 9 grudnia – zapewne w proteście przeciwko robieniu zdjęć – Serbowie w północnej Mitrovicy obrzucili

¹ Wskutek masowego opuszczenia na początku listopada 2022 r. struktur Kosovo Police w północnym Kosowie przez ok. 600 funkcjonariuszy narodowości serbskiej, w ciągu minionego miesiąca regularną służbę na obszarze czterech północnych gmin pełniło jedynie ok. 50 policjantów Kosovo Police i w większości byli to kosowscy Albańczycy.

kamieniami pojazd z dziennikarzami kosowskiego portalu Kallxo, którzy przygotowywali materiał prasowy o działaniach Kosovo Police w tej części miasta.

Do kolejnego wzrostu napięcia i incydentów doszło już wkrótce. Kiedy bowiem 10 grudnia Kosovo Police zatrzymała jednego ze swoich byłych serbskich funkcjonariuszy pod zarzutem organizacji niedawnych protestów przeciwko członkom komisji wyborczej oraz towarzyszącym im kosowskim policjantom, lokalni Serbowie za pomocą ciężarówek i ciężkiego sprzętu budowlanego zablokowali niektóre drogi w gminach Zvečan, Leposavić i Zubin Potok. Przynajmniej w trzech przypadkach nieznani sprawcy strzelali również w stronę funkcjonariuszy Kosovo Police (żaden z kosowskich policjantów nie został ranny). W odpowiedzi władze Kosowa zamknęły przejścia w Brnjaku i Jarinje w północnym Kosowie. W nocy 10 grudnia nieznani sprawcy rzucili także granat hukowy w stronę pojazdu policji EULEX w pobliżu wsi Rudare.

Blokady dróg zorganizowane przez Serbów w północnym Kosowie trwają dalej, przebiegają w spokojnej atmosferze, a w ich organizację angażuje się każdego dnia kilkaset osób (część protestujących przebywa na blokadach także w nocy). W północnym Kosowie nie działają również lokale gastronomiczne, szkoły ani inne instytucje publiczne, a ich pracownicy (tj. osoby otrzymujące wynagrodzenie z Serbii) mają faktyczny obowiązek udziału w organizowanych blokadach drogowych².

„Terror Prisztiny” vs. „mentalność hegemoniczna”: wzajemne oskarżenia i narracje. Odpowiedzialnością za kolejny wzrost napięcia wokół północnego Kosowa władze w Belgradzie i Prisztinie tradycyjnie już obarczają drugą stronę. Władze Serbii oskarżają zatem premiera Kosowa Albina Kurtiego o: działania jednostronne, prowokacyjne i konfrontacyjne, grożące całkowitym załamaniem się dialogu; ostentacyjne łamanie zobowiązań, przyjętych w ramach negocjacji w Brukseli (dotyczy to m.in. sprzeciwu wobec utworzenia w Kosowie stowarzyszenia gmin serbskich); prowadzenie polityki, mającej na celu pełne podporządkowanie północnego Kosowa wbrew woli mieszkającej tu ludności serbskiej; okupację północnej części Kosowa; nieuprawnioną kryminalizację serbskiej społeczności północnego Kosowa; administracyjną presję („zastraszenie”), wymierzoną w Serbów na północy; dążenie do organizacji „nielegalnych wyborów” w czterech gminach północnego Kosowa itp.

Z kolei władze Kosowa utrzymują, że odpowiedzialność za uniemożliwienie prac komisji wyborczych oraz kolejne już blokady drogowe ponoszą *par excellence* władze Serbii, które posłużyły się w tym celu strukturami zorganizowanej przestępczości, od lat terroryzującymi mieszkańców północnego Kosowa. Konsekwentnie podkreśla się również, że podejmowane działania administracyjne nie są wymierzone w jakąkolwiek grupę etniczną, mają natomiast na celu ochronę porządku konstytucyjnego państwa, eliminację aktywnych na północy struktur przestępczych oraz zapewnienie porządku i bezpieczeństwa publicznego – z korzyścią dla wszystkich mieszkańców północnego Kosowa. Powyższy argument sprowadza się zatem do stwierdzenia, że – jak wskazują kosowscy politycy – władze w Prisztinie dążą jedynie do „uwolnienia” kosowskich Serbów od destrukcyjnych wpływów decydentów w Belgradzie, których działania oznaczają atak na kosowską demokrację oraz stanowią zagrożenie dla bezpieczeństwa Kosowa i stabilności regionu.

Przełożone wybory. 10 grudnia 2022 r. prezydent Kosowa Vjosa Osmani – po konsultacjach z przedstawicielami kosowskich partii politycznych – zdecydowała o przełożeniu na 23 kwietnia 2023 r. nadzwyczajnych wyborów lokalnych w północnym Kosowie, tj. wyborów bezpośrednich na urząd czterech burmistrzów w gminach północna Mitrovica, Zvečan, Zubin Potok i Leposavić oraz wyborów do organów zgromadzenia gminy w gminach Zvečan i Leposavić, zaplanowanych odpowiednio na 18 grudnia i 25 grudnia 2022 r.

Decyzja ta była zapewne podyktowana obawami, że organizacja głosowania mogłaby doprowadzić do kolejnych serbskich protestów i niebezpiecznych incydentów w północnym Kosowie. 6 grudnia przewodniczący kosowskiej Centralnej Komisji Wyborczej Kreshnik Radoniqi publicznie stwierdził bowiem, że organ ten posiada ograniczone możliwości działania w północnym Kosowie i nie może narażać na niebezpieczeństwo swojego personelu. O tym, że w obecnej sytuacji nie istnieją warunki do przeprowadzenia głosowania, otwarcie mówił również ambasador

² N. Božović, *NI na barikadi u Rudaru: Sve više ljudi, bez incidenata, ali vlada zabrinutost*, NI, 13.12.2022.

USA w Kosowie Jeff Hovenier³. Co więcej, organizacja wyborów w sytuacji sprzeciwu władz w Belgradzie była faktycznie skazana na niepowodzenie, ponieważ takie głosowanie zostałoby po prostu zbojkotowane przez większość serbskiej populacji północnego Kosowa.

Wnioski. Sytuacja na północy Kosowa pozostaje stabilna, ale jest jednocześnie napięta, a pojawiające się, sporadyczne akty przemocy grożą niebezpieczną eskalacją konfliktu. Zdecydowana większość Serbów na północy Kosowa nie chce takiej eskalacji i oczekuje wypracowania rozwiązania politycznego w ramach negocjacji między Belgradem i Prisztiną.

Protesty Serbów w północnym Kosowie nie mają charakteru spontanicznego, a władze w Belgradzie skutecznie kontrolują aktywność polityczną serbskiej populacji Kosowa⁴. Godząc się na rozwój ograniczonego kryzysu na północy, władze Serbii blokują – uznawane za jednostronne – działania decydentów w Prisztinie, zmierzające do dokończenia procesu integracji północnego Kosowa z pozostałą częścią jego terytorium, wzmocniają pozycję negocjacyjną przed zbliżającymi się rozmowami na temat porozumienia o pełnej normalizacji relacji między Serbią i Kosowem oraz pokazują, że problemu północnego Kosowa po prostu nie da się rozwiązać bez porozumienia z władzami Serbii.

Swoista próżnia bezpieczeństwa w północnym Kosowie, powstała po opuszczeniu Kosovo Police przez pełniących tu służbę funkcjonariuszy narodowości serbskiej (zob. „[Komentarze IEŚ](#)”, nr 722), prowadzi do wzrostu roli policji EULEX w zakresie zapewnienia porządku w północnym Kosowie. Po raz kolejny okazało się również, że w sytuacji kryzysowej przewencyjna i odstrasżająca obecność (*deterrent presence*) sił KFOR stanowi podstawową gwarancję stabilności wewnętrznej i bezpieczeństwa zewnętrznego Kosowa.

³ Ta dyplomatyczna w formie wypowiedź *de facto* oznaczała również, że władze Kosowa i Serbii powinny raczej skupić się na konstruktywnych negocjacjach w sprawie porozumienia o pełnej normalizacji relacji wzajemnych, a nie eskalacji kryzysu wokół drugorzędnej w tym kontekście i konfliktogennej kwestii wyborów.

⁴ S. Congradin, *Da li Vučić govori istinu kada tvrdi da nije naredio kosovskim Srbima da postavе barikade na severu Kosova?*, Danas, 12.12.2022; Lazarević o barikadama: *Instalirane su „sa strane”, kontroliše ih srpska država*, N1, 12.12.2022.